

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: Spravedlnost v Matoušově evangeliu

Autor práce: Jaroslav Kuberna

Studijní program: Teologie

Posudek vypracoval: doc. Adam Mackerle, Th.D.

Datum: 21. 8. 2021

Student Jaroslav Kuberna si zvolil ke své práci zajímavé téma, zpracovatelné v zadaném rozsahu a s dostatkem dostupné sekundární literatury. Tématu se zhostil dobře: používá dostatečné množství sekundární literatury a též rozsah práce je vyhovující, přičemž pokryl vše, co si vytyčil (k jistým výhradám viz níže). Odkazy na sekundární literaturu a citace (přímé i nepřímé) jsou přítomny v rozumné míře. Autor nepracuje aktivně s řeckým ani hebrejským textem (řecký text uvádí, ale nepracuje s ním a neanalyzuje; hebrejský text uvádí jen jednou), což je možná škoda, ale nijak zásadně to neovlivňuje výsledek práce. Větší zohlednění hebrejských termínů v části věnované starozákonní spravedlnosti by však přeci jen pomohlo. Nepříjemným nedostatkem práce se sekundární literaturou je nedohledávání některých informací a zdrojů. Není metodicky zcela v pořádku citovat Ciceronova slova z knihy o teorii kanonického práva či knihy o svobodě a lidských právech, nebo Jeronýmova slova z Akvinského spisu *Catena aurea*.

Z formálního hlediska by bylo obvyklejší a přehlednější, kdyby odkazy na biblické texty byly uváděny v textu, nikoli v poznámkách pod čarou (navíc někdy formou zkratk, jindy formou uvedení plného názvu biblické knihy). Současně autor odkazuje v textu na jednotlivé pasáže formou nadpisů (s velkými počátečními písmeny), jako by se jednalo o běžné, zaužívané dělení textu včetně nadpisů. Z formálních nedostatků lze upozornit na špatně uvedený studijní obor na titulní straně (Systematická teologie namísto Teologie) Hlavně je však třeba zmínit velmi špatnou interpunkci (pravidelně na každé straně textu několik hrubých chyb, zvláště neuzavírání vložených vedlejších vět), chybný pravopis (včetně špatně psaných i/y, a to dokonce i v přímých citacích či bibliografických odkazech!) či ne zcela srozumitelnou větnou syntax (již ne tak častou, ale přesto nezanedbatelnou).

Z obsahového hlediska je třeba zdůraznit, že práce má jasnou strukturu a že se v ní autor nikde neztrácí. Text jednotlivých kapitol odpovídá nadpisu a místu v rámci práce, takže celá práce má jasnou myšlenkovou linii. Jestliže se v jednotlivých kapitolách nacházejí ne zcela dobře formulované myšlenky, nijak to neohrožuje práci jako celek, což je rozhodně velké pozitivum této práce. Práce jako celek má svou výpovědní hodnotu, což je základní předpoklad pro dobrou práci.

K jednotlivým problematickým bodům v průběhu práce:

(1) Autor v úvodu píše, že cíl jeho práce je dvojitý: jednak analyzovat všechna místa Matoušova evangelia, která se věnují konceptu spravedlnosti, jednak v širším kontextu přesahujícím do Starého zákona ukázat vývoj a proměny v chápání pojmu spravedlnost. Práce ve skutečnosti sleduje první cíl; obsah druhého je v práci spíše úvodními stránkami k cíli prvnímu. Poukázat na proměny pojetí spravedlnosti od starověku až po vznik evangelií by vskutku bylo tématem přinejmenším disertační práce a opravdu stručný přehled (snad) hlavních pojetí spravedlnosti ve starověku to jen dokazuje. Kapitola věnovaná Starému zákonu je velice chudá – autor zcela vynechává třeba jen představení hlavních hebrejských termínů pro spravedlnost

a jejich popis (stačilo by nahlédnout do hesla $\kappa\tau\alpha$ v *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*). Autorovo zpracování starozákonního pojetí spravedlnosti zůstává značně torzovitě a jeho citát z Micheáše je spíše otevřením velmi rozsáhlé kapitoly než závěrem. Tato kapitola také ukazuje, co bude slabinou této práce na více místech: kde více, kde méně subjektivní a ne příliš podložen a vyargumentované hodnocení textů. Proč autor hodnotí Ur-namův zákoník jako „lidštitější“ než Chamurapiho, jen proto, že neaplikuje tak striktně pravidlo „oko za oko“? Je opravdu toto mírou „lidskosti“? Je tento princip tak špatný? (k tomuto tématu viz níže). Proč zmiňuje *Lex duodecim tabularum*, když v souvislosti se „spravedlností“ se jím nijak dále nezabývá? Co je to pojetí spravedlnosti „starověkého člověka“? Je možné o takovém člověku vůbec mluvit? Když autor hovoří o 351 výskytech termínu „spravedlnost“ ve Starém zákoně, o jakém (hebrejském) termínu hovoří? Nebo má na mysli statistiku nějakého českého překladu? Když (ovšem v tomto případě až v samotném závěru) autor hovoří o starověkých zákonodárcích, říká, že spravedlnost chápali „legálně“, jako „souhrn lidských předpisů, který je sestaven na základě zkušenosti“, a staví do protikladu starozákonní spravedlnost jako vztahující se pouze k Bohu, kterou od Boha nelze oddělit. Toto rozlišení má dvě slabá místa. Jednak jsou často starověké zákoníky formulovány ve vztahu k božstvu, a nikoli jako shrnutí běžné praxe daného národa, tj. je v nich přítomen silný náboženský aspekt stejně jako v Izraeli; na druhou stranu jestliže fakticky tyto zákoníky vznikly jako souhrn stávající praxe, platí totéž i pro zákoníky starozákonní. Jestliže mezi starozákonními zákoníky a zákoníky okolních národů je nějaký rozdíl, je třeba jej hledat jinde a s větším rozlišením.

(2) Josef je hodnocen jako spravedlivý, protože jednal vůči Marii milosrdně – tolik názor autora. Je něčím podložen? Nemůže být takto označen proto, že se s ní chtěl coby spravedlivý a bohobojný Žid rozejít (a ne si ji ponechat), ale zabránil mu v tom sen? Domnívám se, že není zcela jasné, v čem Josefova spravedlnost spočívá, a že autor svůj postoj blíže nevysvětluje.

(3) Když autor hovoří o soli, mluví o ní jako o něčem, co má za úkol „ochutit“ pokrm, a čeho se tedy do něj dává málo. Není to anachronismus? Není třeba počítat se solí ve starověku (a nejen v něm) ne primárně jako s „dochucovadlem“, ale jako s „konzervantem“? Sůl není to, co „dochucuje“, ale to, co „uchovává kvalitu“ suroviny, takže dlouho vydrží (a nepoužívá se proto ani v malém množství). Zvážil autor tuto skutečnost?

(4) Když autor hovoří o „větší spravedlnosti“, je jí podle něj spravedlnost „obohacená o milosrdenství“. To se mi zdá trochu málo. Spíš než o „doplnění spravedlnosti o nový rozměr“, nejde tu o její radikálně jinou interpretaci od samého začátku? Vyšší spravedlnost není plnění norem zákona (posléze doplněné o milosrdenství), ale zcela nová interpretace toho, co je spravedlivé. Pak se také ztrácí onen rozpor mezi „spravedlností“ a „milosrdenstvím“, na který autor později naráží. Následně autor pravidelně vyjadřuje, v čem podle něj tkví „lepší spravedlnost“ v případě jednotlivých Ježíšových výroků. Dle mého názoru redukovat např. Ježíšovu interpretaci přikázání „nezcizoložíš“ na „to, aby se žena nestávala pouze sexuálním objektem“, je dost málo. Zmínka, že problémem rozvodu byla nerovnost, protože jej mohl iniciovat jen muž, a nikoli žena, není relevantní, protože toto není rozhodně to, co Ježíš řeší. Neřeší „nerovnost pohlaví v přístupu k rozvodu“, ale podstatu rozvodu, a tedy i manželství (jak ostatně sám autor píše o pár řádek později, když mluví výstižně o prostoru pro pochopení a odpuštění). Velký problém spatřuji v – podle mne – nepochopení toho, o co jde v případě principu „oko za oko“ (*lex talionis*). Ve Starém zákoně nejde o jeden specifický zákon, který by zmírňoval mstu (a který by byl později v Novém zákoně překonán). Jde o vyjádření principu, na kterém stojí starozákonní právo jako takové a který se projevuje v mnoha dalších právních ustanoveních (ostatně je tak i formulován na všech místech, kde se ve Starém zákoně vyskytuje: jako teoretická, shrnující maxima). Nejde rozhodně o „vyjádření nesmlouvavé přísnosti“ v protikladu k novozákonnímu milosrdenství, jak autor píše později. Odmítnout

tento princip znamená zbořit celek starozákonního práva a jeden z jeho hlavních pilířů. Nicméně ani Nový zákon tento pilíř neboří, naopak na něm dále staví. Jestliže Ježíš prosazuje milosrdenství, je to ve jménu tohoto principu: jako měrou budete měřit, takovou naměří vám; neodpustíš-li bližnímu, ani Bůh neodpustí tobě; jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak i vy ve všem jednejte s nimi; atd. Ježíš spíše ukazuje rozsah tohoto principu, který je mnohem širší, než si jeho posluchači uvědomovali. Postavit milosrdenství proti tomuto principu je spíše klišé než přesné. Vyšší spravedlnost tak je spíše – stejně jako v případě jiných starozákonních ustanovení – dovedením těchto ustanovení do důsledků, včetně *lex talionis*.

(5) Autor chápe „spravedlnost“ jako klíčový termín, který vysvětluje celé Horské kázání, takže rozebírá nejen pasáže Matoušova evangelia, které obsahují tento či příbuzný termín, ale celé toto Horské kázání. Z velké části jeho práce se tak stává spíše komentář k Mt 5-7; komentář zajímavý, protože se na tento text dívá z velmi zajímavého úhlu pohledu, ovšem otázkou je, zda zůstává věren tomu, co avizoval čtenáři na začátku, a také jakým právem tak činí, tj. na základě čeho chápe „spravedlnost“ jako klíčový termín pro celý blok Mt 5-7. Důsledkem je, že věnuje např. značně místa modlitbě Otčenáš, ačkoli se zde termín „spravedlnost“ vůbec nevyskytuje.

(6) Když autor hovoří o povolání Leviho a komentuje slova, že Ježíš „nepřišel pozvat spravedlivé, ale hříšníky“, interpretuje „spravedlivé“ jako „ty, kteří se považovali za spravedlivé“ (a ve skutečnosti jimi nebyli?). O odstavec později však dlouze cituje Hájka, který tuto interpretaci přímo napadá. Jaký je tedy pohled autora na věc?

(7) Autor interpretuje třídění ryb po lovu na dobré a špatné jako třídění vedené kultovními předpisy (a opírá se o sekundární literaturu). Co jej však k této tezi vede? Není možná interpretace jednodušší, totiž že rybáři prostě třídí ryby (či co jiného s nimi ulovili) na použitelné a nepoužitelné, jedlé a nejedlé, prodejné a neprodejné (čehož součástí je jistě i „čistota“ úlovku)? Domnívám se, že pokud autor evangelia nedává jasné indicie pro kultovní interpretaci, je lepší zůstat u interpretace nejjednodušší a nejpřímější.

Práce vykazuje na více místech nedotažené myšlenky, názorovou nekonzistentnost či subjektivní, ne důsledně vyargumentované hodnocení výpovědi textu. Zaměřuje se více než na rozbor řeckého textu na získání jistého nadhledu, což je velmi dobré a na mnoha místech se mu to daří, jinde však jeho závěry ztrácejí pevnou půdu pod nohama a rozbor textu by zasloužil více prostoru. Na druhou stranu, jak bylo řečeno výše, tyto problematické body nenarušují zásadním způsobem konečnou výpovědní hodnotu práce; ukazují spíše na některé slabé stránky v práci autora. Vzhledem k tomu a také v neposlední řadě vzhledem k slabé pravopisné stránce bakalářské práce ji navrhuji hodnotit známkou **velmi dobře**.